

1

2

Varstvo gozdnih vrst ptic v sodobnem slovenskem gozdu // Tomaž Mihelič

1: Naravi prepuščenih bukovih gozdov v Sloveniji primanjkuje.

2: Belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*) se pojavlja znotraj ogromnega dinarskega prostora le v posameznih fragmentih, kjer se gozd, v katerem se ne gospodari, močno približa svojemu naravnemu stanju.

Slovenija je s svojimi skoraj 60 % gozdne površine po gozdnatosti nedvomno v samem vrhu evropskih držav. Tudi pestrost gozdnih vrst ptic pri nas je velika, še posebej če se primerjamo z državami zahodne Evrope. Stanje ptičjih populacij je odsev preteklih razmer v gozdu, in dejstvo je, da nam je v Sloveniji ob načrtnem gospodarjenju z gozdovi uspelo nekatere vrste ohraniti v ugodnem stanju, druge pa so bile na istem prostoru potisnjene na rob izumrtja. Načrtno gospodarjenje z gozdom ni garancija za ohranitev ptic tudi v prihodnje, saj se na področju gozdarstva pripravljajo velike spremembe, za katere pričakujemo, da bodo na mnoge vrste vplivale negativno (odpiranje gozdov z novimi prometnicami, večji poseki, strojna sečnja).

Dve vrsti, ki jih na ta način lahko primerjamo, sta kozača (*Strix uralensis*) in belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*), saj sta oba tipična predstavnika odraslega jelovo bukovega gozda, ki je naravno značilen za večino naših Dinaridov. Kozača je v slovenskem dinarskem gozdu kljub gospodarjenju ostala pogosta vrsta, pri kateri se lahko pohvalimo, da je Slovenija ena izmed držav z največ pticami na enoto površine. Na drugi strani pa nam zgodba z belohrbtim detlom pokaže, da je gospodarjenje z istim gozdom popolnoma zaobšlo njegovo varstvo, saj se je vrsta ohranila zgolj v fragmentih. Vrsto je gospodarjenje z gozdom dobesedno izključilo iz ogromnega dinarskega prostora. Da je res tako, kažejo že osnovni podatki o pojavljanju belohrbtega detla, ki se otočno pojavlja prek celega dinarskega prostora, vendar le tam, kjer se gozd močno približa svojemu naravnemu stanju, ker se v njem ne gospodari. Belohrbtega detla torej ni ohranilo

gospodarjenje, temveč negospodarjenje z gozdom. Podobno kot z belohrbtim detlom v bukovjih je s triprstnim detlom (*Picooides tridactylus*) v smrekovjih. Tudi njemu najbolj ugajajo stara smrekovja, kjer ravno tako ne sme manjkati odmrlih stoječih in padlih dreves. Ker je vrsta prehransko vezana na podlubnike, ji ustrezajo tudi namnožitve podlubnikov, ki se dogajajo v gospodarskih gozdovih zaradi preteklega rastiščno neprilagojenega spodbujanja smreke praktično po vsej državi. Vrsta pa je kljub temu najbolj številčna predvsem v odmaknjenih smrekovjih na višjih nadmorskih višinah, ki jih gospodarjenje z gozdom še ni doseglo. Najdemo jo lahko tudi v starejših fazah gospodarskih gozdov z močno primesjo iglavcev (poleg smreke lahko tudi jelka), a se številčnost še zdaleč ne more primerjati z naravnimi sestoji.

Naravni ali gospodarski gozd

In kaj je tisto, kar gospodarski gozd tako močno razlikuje od naravnega gozda? Za omenjeni vrsti detlov je to predvsem količina odmrlega drevja v gozdu, ki ga v gospodarskih gozdovih praktično ni. V slovenskih gozdovih se je v povprečju obdržalo 13 m³ odmrlega lesa, kar pomeni slabih pet odstotkov od celotne količine lesa v gozdu. Seveda pa se je ob tem treba zavedati, da je večina tega lesa skoncentrirana v gozdovih brez gospodarjenja, zato je odstotek v gospodarskem gozdu še veliko manjši. Neugodna je tudi debelinska struktura tega lesa, saj je večina odmrlega lesa tankih dimenzij (pod 15 centimetrov premera). V naravnih gozdovih je odmrlega lesa celo desetkrat več kot v primerljivih gospodarskih gozdovih, večja pa je tudi celotna lesna zaloga. In to je življenjsko okolje, ki ustreza obema omenjenima vrstama detlov, ki sta tipična

specialista naravnih, odraslih gozdov, ki jim strokovno pravimo klimaksni gozdovi.

Obnova gozdnogospodarskih načrtov ob mednarodnem letu gozdov

Slovenci se ob mednarodnem letu gozdov ravno lotevamo celostne obnove gozdnogospodarskih načrtov, ki bodo definirali gospodarjenje z gozdom v naslednjih desetih letih, ob tem pa se je pomembno vprašati, ali bo poskrbljeno za ugodno ohranitveno stanje gozdov. Analiza možnih vplivov gospodarjenja z gozdom sicer bistveno presega obseg tega članka, zato se bom s pisanjem dotaknil samo odpiranja gozdov z gozdnimi cestami. Gospodarjenje z gozdom je namreč mogoče samo v primerih, ko imamo na voljo primerno infrastrukturo za sečnjo in spravilo lesa. Z novimi gozdnogospodarskimi načrti smo v Sloveniji predvideli graditev 2.750 kilometrov novih gozdnih cest, od katerih bi morali 750 kilometrov zgraditi prednostno. Graditev teh novih gozdnih cest pa bo vnesla v gozd dva nova vpliva. Prvi bo že nakazani vpliv gospodarjenja na teh površinah, ki so bile do sedaj v veliki meri nekakšni »neformalni gozdni rezervati«, saj se je zaradi nedostopnosti površin tam gospodarilo precej manj. Te površine bodo postale manj ugodne predvsem za specialiste klimaksnega gozda. Glede na količino gozdnih rezervatov, ki smo jih v Sloveniji opredelili in zajemajo manj kot odstotek površine gozdov, in glede na njihovo neugodno prostorsko razporeditev je povsem mogoče, da bo stalno odpiranje novih predelov gozdov z gozdnimi cestami in vlakami postavilo gospodarjenje z gozdom v povsem novo luč. Utegne se izkazati, da so imeli ključno vlogo pri ohranjanju specialistov klimaksnega gozda predvsem za gospodarjenje nedostopni tereni. Seveda je mreža rezervatov in ekocelic ter puščanje odmrlega lesa dobrodošel ukrep, vendar ostaja vprašanje, ali je tudi zadosten za ohranitev najbolj ogroženih vrst.

Omenjena graditev gozdnih prometnic pa poleg gospodarjenja z gozdom prinaša tudi druge spremljevalne vpli-

ve, med katere gre posebej omeniti vznemirjanje zaradi posledično pogostejše navzočnosti človeka na območjih graditve cestnega omrežja. Nekatere vrste so na to manj občutljive (npr. prej omenjeni vrsti detlov), spet druge pa imajo lahko s tem velike težave. Ena izmed teh je divji petelin (*Tetrao urogallus*), ki je za vznemirjanje dovzeten prek celega leta. Gozdna infrastruktura praviloma povzroči porast obiskovalcev gozdnega območja (pohodniki, gobarji, nabiralci gozdnih sadežev). V Sloveniji še nismo našli učinkovite rešitve tega problema, saj so doslej postavljene zapore gozdnih cest praviloma neučinkovite.

Slovenskemu sodobnemu gozdarstvu je bila v postopkih uvajanja omrežja Natura 2000 dodeljena skrb za upravljanje gozdnih območij Natura 2000, s čimer se je pred gozdnogospodarskim načrtovanjem nedvoumno pojavil povsem nov izziv. Osnovni izziv za sodobno gozdarstvo je v sonaravnosti in trajnosti, in prepričan sem, da bomo nova spoznanja o habitatnih zahtevah vrst lahko dojemali kot pomoč za doseganje teh dveh izzivov in ne kot nepotrebne omejitve. ●

3: Tipičen gnezditveni življenjski prostor triprstega detla (*Picooides tridactylus*) je odrasel smrekov gozd, v katerem išče stara nagnita drevesa.

4: Triprsti detel je kazalec klimaksnega gozda. Najbolj mu ugajajo stara smrekovja, kjer ne sme manjkati odmrlih stoječih in padlih dreves.

foto: vse Tomaž Mihelič

→ Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.